



SAADAT HASAN MANTO'DA KADIN KARAKTERLER: "HATAK" VE MUZEİL" ÖYKÜLERİ EKSENİNDE

Arzu ÇİFTSÜREN*

Öz

Saadat Hasan Manto Urdu edebiyatının en büyük öykü yazarlarından biri olarak kabul edilir. Bölünme sürecini kendisi de bizzat yaşamış biri olarak anlattığı hikâyeler bölünmeyi, iki sınır arasındaki göç sürecini ve bu süreçte yaşanan vahşeti tüm çıplaklığı ile yansıtmaktadır. Öykülerinin çoğunda ana karakterler olarak kadınları merkeze alan Manto, Urdu dilinin diğer öykü yazarlarından farklı olarak bölünmeyi cinsel saldırıya uğramış ya da bedenlerini satarak hayatlarını idame ettirmek zorunda bırakılmış kadınların gözüyle ele almaktadır. Farklı din ve inançtan insanların bir arada yaşadığı bir coğrafyada, düşmanı aşığılamanın en iyi yolunun diğer din ve inanç mensubu kadınların bedenlerine yönelik saldırı olduğuna inanılan bir toplumda, öyküleri aracılığıyla bu kadınların acılarına ortak olmuştur. Nitekim Hindistan'ın bölünmesi ve göç sürecinde binlerce kadının tecavüze uğradığı tarihsel bir gerçektir ve Manto, bunu yüksek sesle dillendirme cesaretini öyküleri aracılığıyla göstermiştir. Toplumun yüzleşmediği ya da yüzleşmek istemediği bu kadınları öykülerine taşıması kendisinin defalarca müstehcenlikle suçlanmasına ve ceza almasına sebep olmuştur. Manto'nun öykülerine konu olan kadın karakterler düşkün ama gururlu, kendilerini ticari bir meta olarak gören iş bulucularına karşı bile şefkatli, kendileri yokluk içinde olmasına rağmen başka kadınlara yardım etmeyi kendilerine vazife bilen merhametli ama bir o kadar da sevgiye muhtaç, hayatlarındaki erkeklerin de yükünü sırtlanmış kadınlardır. Bu kadın karakterler toplum tarafından kabul görmemiştir. Çünkü Manto bu karakterleri anne, ev hanımı, itaatkâr bir eş, uysal bir kız evlat gibi yaşadıkları toplumun onlara bir kadın olarak biçtiği rollerin dışına çıkarmıştır. Muzeil ve Sugandhi de Manto'nun en meşhur kadın karakterlerinden ikisidir. Sınır tanımayan Yahudi bir kadın olan Muzeil ile sefalet koşullarında yaşamasında rağmen bir müşterisinin kendini aşığılayan tavrıyla gururu incinen ve içsel bir yolculuğa çıkan Sugandhi'nin anlatıldığı iki öykü olan "Muzeil" ve "Hatak" çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada mezkur iki kadın karakterin bu öykülere nasıl yansdığı incelenerek Manto'nun kadını toplum içinde nasıl konumlandığı ve bu kadınlara nasıl roller biçtiği ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Saadat HasanManto

Kadın

Bölünme

Muzeil

Hatak

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:

23.03.2025

Kabul Tarihi:

29.03.2025

E-Yayın Tarihi:

23.04.2025

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Urdu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, asuren@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0590-348X.

DOI: 10.61134/audodilder.1661609

THE AXIS OF "HATAK" AND "MUZEİL" STORIES; THE FEMALE CHARACTERS IN SADAAT HASAN MANTO

Abstract

Saadat Hasan Manto is considered one of the greatest short story writers in Urdu literature. His stories reflect the partition of India and Pakistan, the migration process, and the brutality experienced during that time. Manto's personal experience with partitioning is evident in his stories. Unlike other Urdu short story writers, Manto focuses on partition through the eyes of women who are sexually assaulted or forced to sell their bodies. This is a unique perspective that sheds light on the suffering of women who are often overlooked. Manto's use of female protagonists allows for a deeper understanding of the impact of the partition on women. He portrays the societal belief that attacking women's bodies is a way of humiliating the enemy, which adds to the complexity of the issue. Manto's stories offer valuable insights into the experiences of women during the partition. It is a well-known fact that thousands of women were raped during the sub-continent partition and the subsequent migration process. Manto was one of the few who dared to speak out about the truth in his accounts. By including these women, who were often ignored or dismissed by society, in his writing, he was accused of obscenity. In Manto's work, female characters are portrayed as proud and compassionate, even toward those who view them as commodities. These women require affection and are willing to assist other women in their time of need. In addition, they bear the burden of men in their lives. Society does not accept these women. In his stories, Manto has taken these characters out of the roles prescribed to them as women by their society, such as mother, housewife, obedient wife, and docile daughter. Mozail and Sugandhi are two of Manto's most famous female characters. The story named Mozail features Mozail, a Jewish woman who defies societal norms, and Sugandhi, who undertakes an inner journey after humiliating a customer despite living in squalid conditions. These stories are the subjects of our study. This article tries to examine how Manto positions women in society and the roles he assigns to them through the portrayal of two female characters in his stories.

Keywords

Saadat Hasan Manto
Women
Partition
Mozail
Hatak

Article Info

Received: 23.03.2025
Accepted: 29.03.2025
E-Published:23.04.2025

Giriş

1857 yılına kadar Türk soylu devletler tarafından yönetilen Hint alt kıtası bu tarihten sonra İngilizlerin egemenliğine geçmiş, böylece bölge halkı hükmeden konumundan çıkıp hükmedilen konumuna getirilmişti. İngilizler tarafından bölgede bir tehdit unsuru olarak görülen Müslümanlara karşı Hindulara birtakım ayrıcalıklar tanınmıştı. Bu durum da Hindu ve Müslümanlar arasında çatışmaların çıkmasına ve 1947 yılında bölünmeye kadar gidecek sorunların baş göstermesine neden olmuştu (Görgün, 2022: 60).

Hindistan'ın bölünme süreci şüphesiz bölge halkı için etkileri bugün dahi devam eden en travmatik olaylardan biridir. Hindu ve Müslüman Hintliler arasında yaşanan çatışmalar, Hindistan'ın bağımsızlık sürecindeki dini ve etnik çizgiler arasında şekillenen siyasi dinamiklerin bir yansıması olmakla beraber Hindistan'ın bölünmesi ve Pakistan'ın kurulması sürecindeki toplumsal gerilimlerin ve kırılmaların da habercisi olmuştur (İşsever, 2024: 413).

Hindistan'ın, Hindistan ve Pakistan (Doğu Pakistan ve Batı Pakistan) olarak din merkezli bölünmesi sınırın iki tarafından 4 yıl sürecek bir mübadele sürecinin yaşanmasına sebep olmuş, bu süreçte insanlık tarihinin en büyük göçü yaşanmış ve yaklaşık 16,7 milyon insan yerlerinden edilmiş, 2 milyon civarında insan kaybolmuş ve yarım milyona yakın insan da hayatını kaybetmiştir (İşsever, 2024: 117). Bu trajedinin izlerini bugün bile alt kıta topraklarında görmek mümkündür. Nitekim bugün Hindistan'da özellikle Hindu ve Müslümanlar arasında yaşanan çatışmaların temelinde de bu bölünme vardır. Bu bölünme ve akabinde yaşananlar edebiyatın her alanına belirgin bir şekilde yansımış, bir dönem edebiyatına yön vermiştir. Fesadat (Hizip Çatışmaları) olarak Urdu edebiyatına geçen bu süreçte yazarlar ortak değerleri bir kenara bırakarak ortaya çıkan yeni hangi ülkede kaldırsa oranın değerlerini kaleme almışlardı. Bu dönem, alt kıta halkı için unutulması mümkün olmayan korkunç katliamlar, ayrılıklar ve çaresizliklerle doluydu. İnsanlar evlerini, işlerini, sevdiklerini geride bırakarak yeni ülkelere göç etmek zorunda kalmışlar ve bu esnada pek çok kayıplara maruz kalmışlardı mgvfgf(Görgün, 2023: 179). Özellikle öykü türünde birçok eserin kaleme alındığı bu süreçte öykü yazarları içinde bulundukları durumdan çıkmanın yollarını aramaya çalışmışlardır. Acı ve şiddeti yaşamış bu insanlar, kimliksizlik, vatansızlık, bir yere ait olmama duygusu ile evlerinden yurtlarından koparılmıştır. Bütün bu duygularla toplumsal ve sınıfsal gerçekçiliğin yanı sıra, psikolojik gerçekçiliğe eğilim de artmıştır (Özcan, 2012: 342).

Urdu öykücülüğünde ayrıcalıklı bir yere sahip olan Saadat Hasan Manto, bölünmeyi ve göçü diğer pek çok edebiyatçı gibi bizzat kendisi de yaşamış, Bombay'dan Lahor'a göç etmiştir. Yaşadığı bu süreci öykülerinde işlemiştir. Yaşadığı dönem, halkın üzerindeki baskıların, zulümlerin, her türlü haksızlığın son safhasına ulaştığı dönemdir. Bu nedenle Manto'nun öyküleri o dönemin sosyal, siyasi ve ekonomik yaşamının aynası olmuştur (Çakmakçı, 2023: 191).

Manto'nun öykülerinin kendine has bir yapısı olduğu muhakkaktır. Sınırdan kaybolan bir sokak köpeği üzerinden bölünmeyi anlattığı *Titwal ka Kutta* (*Titwal'in Köpeği*), Hindistan'ın bölünmesini akıl hastalarının gözünden ironik bir şekilde anlattığı *Toba Tek Singh* şüphesiz Hindistan'ın bölünmesi üzerine düşündürten ve aslında Manto'ya göre bölünmenin anlamsızlığını vurgulayan en önemli

öykülerdendir. Nitekim *Toba Tek Singh*'te geçen aşağıdaki satırlar bölünmenin anlamsızlığını ortaya koymaktadır:

"Hastanede yatanların tümü aslında akıl hastası değildi. Aralarında, aileleri tarafından yetkililere rüşvet verilerek akıl hastanesine gönderilmek suretiyle idam sehпасından kurtarılan katiller de vardı. Bunlar Hindistan'ın neden bölündüğünü ve Pakistan'ın ne olduğunu biraz biraz anlıyorlardı. Ama gerçekte ne olduğundan onlar da habersizdi. Gazetelerden bir şey anlaşılmıyordu ve hasta bakıcılar da cahil insanlardı. Onların aralarındaki konuşmalardan da pek bir şey çıkarılmıyordu. Ancak kendisine "Kaid-i Azam" denilen Muhammed Ali Cinnah isimli bir kişinin Müslümanlar için adı Pakistan olan ayrı bir ülke kurduğunu anlayabilmişlerdi. Gelgelelim, hangi mevkidedir, nerededir, bununla alâkalı hiçbir fikirleri yoktu. Bu yüzden de aklını tamamen yitirmemiş olanlar Hindistan'da mı yoksa Pakistan da mı oldukları konusunda ikilem yaşıyordu. Eğer şimdi Hindistan'da iseler o halde Pakistan neresiydi? Pakistan'da iseler daha birkaç gün evvel Pakistan'da yaşarken nasıl olur da şimdi birdenbire Hindistan'da yaşar olmuşlardı." (Manto, 2023: 20)

Ünlü akademisyen ve aynı zamanda Manto'nun yeğeni Ayesha Jalal'in aktarımıyla Manto, bölünme sonrası süreci şu şekilde tasvir etmektedir:

Şimdi gözlerimizin önünde kurumuş kan izleri, parçalanmış insanlar, kömürleşmiş yüzler, ezilmiş boyunlar, dehşete düşmüş insanlar, yağmalanmış evler, yanmış tarlalar, moloz yığınları ve dolup taşan hastaneler uzanıyor. Özgürüz. Hindistan özgür. Pakistan özgür. Ve biz ıssız sokaklarda mutlak bir acıyla herhangi bir şeye sahip olmaksızın cırılçıplak yürüyoruz. (Jalal, 2017: 17-18)

Bütün bu süreçte en çok zarar görenin kadınlar olduğu muhakkaktır. Kadın bedeni üzerinden güç ve gövde gösterisi yapıldığı süreçte Manto yaşananlara kayıtsız kalmamış eserleriyle bu vahşete ayna tutmuştur. Ayesha Jalal bu konuyla ilgili şunları yazmıştır:

Aklıma kurtarılmış bir kadın geldiğinde yalnızca şişmiş karınlarını düşünürüm-o karınlara ne olduğunu..." diye kafa yoruyordu. Onların acılarının çocukları Pakistan'a mı aitti yoksa Hindistan'a mı? Ve bu kadınların dokuz aylık yüklerinin bedelini kim ödeyecekti, Pakistan mı yoksa Hindistan mı? (Jalal, 2017: 148)

Saadat Hasan Manto'nun Öykülerinde Kadın Karakterler

Manto, 1932 yılında babasını kaybetmiş, bu durum kendisini evin geçimini sağlayacak bir otoriteye dönüştürmüştür (Şahbaz ve Büyükbahçeci, 2023:87). Bütün bu yaşadıkları 1936 yılında *Inqilab pasand* (Devrimci) adlı öyküye yansımış, burada sistemi eleştiren Selim karakteri üzerinden mevcut sistemle ilgili tüm çarpıklıkları adeta haykırmıştır. Selim sıradan bir hayat yaşayan lise öğrencisiyken babasının ani ölümüyle içsel bir yolculuğa çıkmış, kendi içinde sistemle kavgası başlamıştır. Tüm bu

süreç sonunda da kendini devrimci olarak tanımlamıştır. Oysa içinde yaşadığı toplum Selim'i deli olarak tanımlamakta üstelik akıl hastanesine kapatmaktadır. Bu öyküde kadın karakter bulunmamasına rağmen Manto, Selim aracılığıyla mevcut düzeni eleştirirken yine Selim'in ağzından şu sözlerle mağdur olmuş kadınlara da dikkat çekmektedir:

"Mevcut düzenin ne anlama geldiğini biliyor musunuz? İnsanların sineleri cehaletle dolsun, insanlık onurunun gemisi şehvet dalgalarında sürüklensin, namusu zorla kirletilen kızlar ticaret eyvanında alenen kendilerini satmaya mecbur bırakılsın, yoksulların kanı emilip yanmış kül gibi hak ile yeksan edilsinler... Ah! Keşke tanık olduğum şeyleri siz de görebilseydiniz. Mezar misali barakalarda yaşamın nefesini tamamlayan birçok kişi var. Gözler önünde ölümle burun buruna yaşayan insanlar var. Henüz on iki yaşında namusunu satmaya başlayıp yirmi yaşında kabrin soğukluğuyla sarmalanan genç kızlar var." (Manto, 2023: 118)

Bu satırlardan da anlaşıldığı gibi içinde kadın karakter olmayan öykülerde bile Manto kadınların mağduriyetini mutlaka yüksek sesle dillendirmektedir.

1942 yılında yayınladığı *Kali Shalwar (Siyah Şalvar)* adlı öykünün kahramanı Sultana bir hayat kadınıdır ve öyküdeki erkek karakter Huda Bahş'ın yükünü de omuzlamış güçlü bir kadın karakterdir. Manto evinin balkonuna çıkıp karşıdaki tren istasyonunu izleyen Sultana'yı içsel bir yolculuğa çıkarırken yine satır arasında da olsa aslında mağduriyete uğramış kadınların var olmak için kendi içlerinde olan güce şöyle vurgu yapmaktadır:

...Sonra zaman zaman bir lokomotifin hareketlenip bıraktığı bir vagonu görünce kendisini düşünürdü, kendisinin de yaşam yolunda birisi tarafından itilip bırakıldığını ve kendi kendine yola devam ettiğini. Bilinmez nereye... Gün gelecek o itiş gücü yavaş yavaş tükenecek ve o hiç bilmediği bir yerlerde duracaktı. (Manto, 2023: 73)

Thanda Ghosht (Buzdan da Öte) adlı öyküsünün arka planında yine Müslüman-Hindu-Sih çatışması ve tecavüz olayı yer almaktadır. Manto öykünün kadın kahramanı Kalvant Kaur için tutkulu bir âşık profili çizer. Kalvant Kaur sevdiği adam olan Eşir Singh'in kendisine karşı ilgisiz davranmasının sebebinin hayatında bir başka kadın olduğunu düşünmektedir. Bir anlık kıskançlık krizi sonucu sevgilisinin Müslümanları öldürdüğü kirpan¹ ile onun boğazını kesmiştir. Eşir Singh'in kendi anlatımıyla bu öyküdeki tecavüz olayını şu satırlardan çıkarmaktayız:

Eşir Singh bıyıklarına biriken kanı üfleyerek uzaklaştırdıktan sonra, "O evde... Hırsızlık yaptığım evde... Onda... Yedi... Onda yedi kişi vardı... Altısını öldürdüm... Senin beni... O kirpanla... Neyse, boş ver onu... Dinle... Bir kız vardı... Çok güzeldi... Onu yanıma alıp evden çıktım..." (Manto, 2023: 43)

¹ Sih inancına göre Sih erkeklerinin yanında bulundurmaları gereken bir tür kama.

Khul Do (Açiver) adlı öyküde de yine bir tecavüz hikâyesi yer almaktadır. Siraceddin Amritsar'dan trenle Lahor'a giderken tren içinde bulunan pek çok Müslüman yolcu Hindu ve Sihler tarafından öldürülür. Siraceddin gözünü Lahor'da bir mülteci kampında açar ancak kızı Sakina yanında değildir. Ne kadar arasa da onu bulamaz. Kampta bulunan sekiz gönüllü gençten kızını bulmaları konusunda yardım ister. Bu gençler Sakina'yı bulurlar ancak her biri tecavüz ettikten sonra kızı tren raylarına atmışlardır. Manto Sakina aracılığıyla kadının sadece sınırın diğer tarafında değil aynı sınır içinde bile nasıl mağdur edildiğini anlatmaktadır(Soydan, 2018: 233).

"Muzeil" ve "Hatak" Adlı Öykülerde Kadın Karakterler

Muzeil adlı öyküde Tirloçan isimli Sih bir gencin özgür ruhlu Yahudi bir kadın olan Muzeil'e aşkı, Muzeil'in sıradışı davranışları, Tirloçan'ı evlenmek üzereyken terk etmesi ve yıllar sonra tekrar karşılaştıklarında Muzeil tarafından Tirloçan'ın nişanlısı Kirpal Kaur'un Hindu-Müslüman ve Sih çatışmasından oluşan toplumsal bir katliamın ortasında Müslüman erkeklerden oluşan bir çetenin elinden kurtarılmasını konu almaktadır.

Muzeil, Hindu-Müslüman ve Sih çatışmasına vahşi bir Müslüman grubun arasında kalan iki Sih Tirloçan ve Kirpal Kaur'un hayatını hem çatışma halinde olan dinlerden birine mensup olmadığı yani Yahudi olduğu hem de ahlaki değer ölçütleri toplumla bağdaşmayan bir kadın olduğu için kurtarabilmiştir. Başlangıçta Muzeil'e âşık olan Tirloçan, evlenecekleri gün Muzeil'in kendisini terk edip gitmesi üzerine ondan vazgeçer. Bunun üzerine, kendisi gibi dindar bir Sih olan Kirpal Kaur'a tutulur ve onunla nişanlanır.

Manto Kirpal Kaur ve Mozail'in karakterlerini tam bir zıtlık içinde sunar. Kirpal Kaur'u "*Sıradan Sih köylü kızlarına kıyasla teni açık renkti. Beyaz, pamuk gibi... Bedeni merserize kumaşın yüzeyi gibi parlaktı. Son derece utangaçtı.*" (Manto, 2023: 47) sözleriyle tanımlarken Tirloçan için "*Kahverengi saçları hiç tarak görmemiş gibi karmakarışık. Kenarlara taşmış ruju pıhtılaşmış kan gibi dudaklarına yapışmıştı. Yakası açık, uzun beyaz bir kaftan giymişti. Açık yakadan mavimsi damarlı iri göğüslerinin neredeyse dörtte üçü görünüyordu.*" (Manto, 2023: 48) sözleriyle tanımlamaktadır. Dolayısıyla Muzeil, bedenini çekinmeden sergileyen, asla topluma ait olamayacak, dik başlı bir kadını temsil ederken, Kirpal Kaur dindar, itaatkâr, uysal bir kadın ve eş olmaya uygun biri olarak toplumun kadına biçtiği rollerin tümüne sahip ideal bir kadını temsil etmektedir. Kirpal Kaur bir Sih olarak yaşadığı Müslüman mahallesinde risk altındaki topluluklardan birine mensupken, Muzeil o dönem Hindistan'da çatışma halinde olan üç din ve inancın dışında bir dine mensup olarak daha rahat hareket edebilmektedir. Zaten mizaç olarak da esnek bir yapıdadır. İdeal bir kadın imgesi olan Kirpal Kaur

toplumsal şiddet karşısında çaresizken -zira bir Sih olarak Müslümanların öfkesi ile karşı karşıyadır-, kaba bir kadın olan Muzeil rahat davranışlarıyla durumu manipüle edebilmektedir. Sokağa çıkma yasağının olduğu bir ortamda Tirloçan'ı nişanlısı Kirpal Kaur'u Müslümanların elinden kurtarmak için ikna ederek, kendi hayatını riske atma pahasına başka bir kadını kurtarmak için korkusuzca dışarı çıkabilmektedir. Öyküde Muzeil'e yalnızca sıra dışı bir kadın olarak değil, aynı zamanda çatışma halindeki hiçbir dini gruba bağlı olmayan biri olarak da farklı bir misyon yüklenmektedir. Nitekim dinler arasındaki düşmanca etkileşimlerin dışında yer alması onu, onları çevreleyen toplumsal nefretten büyük ölçüde korumaktadır.

Öykünün başında evlenme arifesinde Tirloçan'ı ve yaşadığı şehri terk eden Muzeil aylar sonra geri döndüğünde Tirloçan'ın yeni bulduğu aşkı ve nişanlısı Kirpal Kaur'un din merkezli yaşanmakta olan toplumsal isyanlarda yaşadığı mahallede tehlikede olduğunu öğrenince Tirloçan'ı neden nişanlısını kurtarmak için bir şey yapmadığı için azarlar. Sokağa çıkma yasağı vardır ve bu Tirloçan'ı nişanlısını kurtarmaya gitmekten alıkoymaktadır. Muzeil ise kararlı bir şekilde Tirloçan'ı ikna eder ve birlikte Kirpal Kaur'un ailesinin yaşadığı mahalleye giderler. Baştan çıkarıcı davranışları ve Yahudi olması nedeniyle bir polis memurunu ve Tirloçan'ı öldürmek üzere olan Müslüman bir isyancıyı savuşturmayı başarır. Kirpal Kaur'un evine vardıklarında üst katta anne ve babasının çığlıklarını duyarlar. Kaybedecek zamanı olmayan Muzeil kendi kıyafetlerini Kirpal Kaur'a giydirir ve böylece onu Sih görüntüsünden kurtarır. Sih kadınlarının kıyafetleriyle bağdaşmayan, o yakası paçası açık, cesur kıyafet altında onu Yahudi sanacaklarından emindir.

Sonunda Kirpal Kaur kaçmayı başarırken, Muzeil Müslüman isyancıların dikkatini dağıtmaya çalışırken ölür. Böylece aslında toplum normlarına uymayan ve toplum tarafından dışlanmış bir kadın olan Muzeil, Tirloçan ve ideal kadın olan Kirpal Kaur'un hayatını kurtarır. Manto bu öyküde Muzeil gibi bir karakterin hikâyesi aracılığıyla bu tarz sıra dışı kadınların aynı zamanda toplumun gözünde sahip oldukları insanlık dışı konumu da bozmaya çalışır ve Muzeil'i masum bir kadını kurtardığı için adeta kahramanlaştırır.

Hatak (Hakaret) adlı öykü sefalet koşullarında yaşamasına rağmen bir müşterisinin kendini aşağılayan tavrıyla gururu kırılan ve içsel bir yolculuğa çıkan hayat kadını Sugandhi'yi konu almaktadır. Sugandhi son beş yılını şehrin ileri gelen erkeklerine hizmet ederek geçirmiştir. Manto öykünün başında Sugandhi'nin sefalet dolu odasını inceden inceye tasvir eder:

Bir sürü ıvır zıvırın gelişigüzel yerleştirildiği odası çok küçüktü. Yatağın altında birkaç çift eski terlik vardı. Terliklerin üzerinde uyuz bir köpek ağzını dayamış uyuyordu ve uykusunda görünmeyen bir şeye suratını buruşturuyordu...

Bir tarafta duvara monte edilmiş, makyaj malzemelerinin durduğu küçük bir raf vardı. Üzerinde yanaklarına sürdüğü allık, kırmızı ruj, pudra, tarak ve muhtemelen saçına taktığı metal tokalar vardı. Hemen yanındaki uzun çivide, içinde kafasını kanadının altına almış uyuyan yeşil bir papağanın olduğu bir kafes asılıydı. Kafesin içi çürük portakal kabukları ve olgunlaşmamış guava parçalarıyla doluydu. Bu kokmuş meyve artıklarının üzerinde küçük siyah sinekler ve güveler uçuşuyordu.

Yatağın yanı başında sürekli baş yaslandığı için sırtı kirlenmiş bir sandalye duruyordu. Sandalyenin sağ tarafında üzerinde His Master Voice marka portatif gramofon bulunan zarif bir sehpa vardı. Gramofonun üzerine serili siyah örtü berbat durumdaydı. Sehpanın dışında odanın dört bir köşesine paslı iğneler saçılmıştı. Sehpanın dayalı olduğu duvarda, dört farklı adamın fotoğraflarının olduğu dört çerçeve asılıydı (Manto, 2023: 83-84).

Sugandhi aslında iç dünyasında yalnızdır ve Manto Sugandhi'nin yalnızlığını şu sözlerle aktarmaktadır:

Her gece yeni ya da eski bir müşterisi ona ilan-ı aşk eder, Sugandhi bunların düpedüz yalan olduğunu bilse de gene de mest olur, bu sözlerle inanmak isterdi. Aşk! Ne güzel bir kelimeydi. Onu eritip tüm vücuduna sürebilmeyi ve bütün gözeneklerine nüfuz etmesini isterdi. Küçülüp içine girebilmeyi ve kendini onun içinde sarıp sarmalamayı dilerdi. Bazen sevmeye ve sevilme duygusu o kadar ağır basardı ki yanındaki erkeği kucağına alıp okşamak ve ninnilerle onu uyutmak isterdi (Manto, 2023: 87-88).

İşte bu yalnızlık duygusuyla gönlünü başka bir şehirde yaşayan, kendini subay olarak tanıtan ve aslında Sugandhi'nin sırtından geçinen Madhu'ya kaptırmıştır ya da belki de kaptırmak istemiştir. Sugandhi'ye sahip çıkacağını söyleyen Madhu Sugandhi'ye bu işi bırakmasını ve kendisine ayda on rupi para göndereceğini vadetmiş ama bunu hiçbir zaman yerine getirmemiştir. Üstelik ayda bir Sugandhi'nin yanına uğrayıp aslında bu ilişkiden kendisi fayda sağlamaktadır. Manto ikili arasındaki ilişkiyi şu sözlerle anlatır:

Ne Madhu Pune'den para göndermiş ne de Sugandhi çalışmayı bırakmıştı. İkisi de neyin ne olduğunu farkındaydı. Sugandhi hiçbir zaman Madhu'ya "Ne saçmalayıp duruyorsun? Bugüne kadar bir kuruş para mı gönderdin?" dememişti. Madhu da Sugandhi'ye "Hiç para göndermediğim halde nereden geliyor bu değirmenin suyu?" diye sormamıştı. İkisi de sahtekârdı. İkisi de bir yalanı yaşıyordu. Fakat Sugandhi mutluydu. Gerçek altını bulamayan sahtesine de razı olur.(Manto, 2023: 90)

Bir gece müşterisinin Sugandhi'nin yüzünü görür görmez kendini aşağılayıcı bir şekilde "ıyy" demesi Sugandhi'nin iç dünyasını tepetaklak eder. Aslında o gece hiç çalışmak istememesine rağmen eşi vefat ettiği için beş parasız ortada kalan ve kızıyla beraber memleketine gidecek parası dahi olmayan komşusuna yol parası verebilmek için işe çıkmıştır. Ama bu maruz kaldığı hakaret onu derinden yaralamış, varoluşsal

bir yolculuğa çıkarmıştır. Böylece hayatında bile bile yaşadığı yalanlarla yüzleşmiş hakarete uğradığı gece yanına gelen Madhu'yu da o aşağılayarak hayatından çıkarmıştır.

Manto bu öyküde bir hayat kadının yalnızlığını ve aslında sevmeye ve sevilmeye ne kadar muhtaç olduğunu göstermektedir. Sevme ve sevilme duygusu Sugandhi'yi Madhu ile yalan olduğunu bildiği ve kendisinin mağdur edildiği bir ilişkiye sürüklemiştir. İlişkilerinin başlangıcı ve Sugandhi'nin Madhu'dan neden etkilendiği öyküde şu şekilde anlatılır:

Bugüne kadar hiç kimse odasındaki kokuşmuş giysilere, sürahinin tozuna ya da müstehcen resimlere dikkat etmemişti. Kimse ona yuva yapması gereken bir evi olduğunu da hissettirmemişti. Adamlar gelirler, çarşafın kirli mi temiz mi olduğunu bile fark etmeden giderlerdi. Hiç kimse ona, "Bugün burnun ne kadar da kızarmış. Sakın nezle falan olmayasın. Dur da sana bir ilaç getireyim," dememişti. Oysa Madhu ne kadar da iyiydi. Her söylediği kesinlikle doğrudu. Asla gerçek olmayan bir şey konuşmadı. Böylece Sugandhi ona ihtiyacı olduğunu hissetmeye başladı ve ilişkileri ilerledi. (Manto, 2023: 89)

Manto yukarıdaki satırlarda Sugandhi'nin yalnızlığını ve aslında bu yalnızlık duygusundan kurtulmak için kendisini önemseydiğini düşündüğü Madhu'yu hayatına dahil edişini okuyucuya çok net bir şekilde hissettirmektedir. En çok psikolojik tahlile yer verdiği öykülerinden olan Hatak'ta Sugandhi'nin fiziki koşullarına ve Sugandhi'nin içsel yolculuğuna dair verdiği detaylar okuyucunun Sugandhi'ye sempati duymasına sebep olur.

Sonuç

Hindistan'ın bölünmesi, toplumun her kesiminden insanı derinden etkilemiştir. Başka milletlerin yaptığı ya da maruz kaldığı savaş ve katliamlarda olduğu gibi Hindistan'ın bölünme sürecinde de en çok etkilenen kadınlar olmuştur. Nitekim kadınlar sadece katledilmemiş, birçoğu cinsel şiddete maruz kalmıştır. Saadat Hasan Manto kimsenin yüksek sesle dillendiremediği bu gerçeği öykülerinde ele almış, öyküleri aracılığıyla kadınların sessiz çığlığını duyurmaya çalışmıştır. Pek çok öyküsünde kadın karakter düşkün ama bir o kadar da mağrurdur. Özellikle Muzeil ve Sugandhi karakterleri bunun en belirgin örneğidir. Sugandhi yaşadığı bu sahipsizlik ve kimsesizlik içinde bile başka bir kadının kimsesi olmaya çalışmakta aslında belki de komşu kadına ve kızına yardım ederek onları kendisinin de içinde bulunduğu çirkin dünyadan korumak istemektedir. Aslında Sugandhi de Muzeil de dışarıdan güçlü görünen iki kadın karakterdir. Düşkün ama güçlüdürler. Onurlu, başka kadınların hayata tutunabilmesi için canını bile verebilen ve aynı zamanda hayatlarındaki erkeklerin yükünü omuzlamış kadınlardır. Manto bu iki kadın karakteri de okuyucuya öyle bir yansıtır ki sonunda iki kadın da adeta kahraman ilan

edilir. Sadece bu iki öyküde değil, kadınları konu aldığı pek çok öyküsünde tecavüze uğradığı için ya da bedenini satmak zorunda olduğu için toplum dışına itilen, ötekileştirilmiş kadınların iç dünyalarında neler yaşadıklarını okuyucuya hissettirerek toplumda bir anlamda bu kadınlara ve yaşadıklarına karşı farkındalık uyandırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Çakmakçı, Mehmet Kemal (2023). "Caliyanvala Bağ Hadisesinin Saadat Hasan Manto'nun 1919 Kî Ek Bât ve Temaşa Adlı Öyküleri Bağlamında İncelenmesi". *Şarkiyat Mecmuası*, sy. 43.
- Görgün, Hatice (2023). "Alt kıtada İngiliz Hâkimiyeti, Edebi Akımlar ve Fesadat Dönemi Yazarlarından Kudretullah Şahab". *Şarkiyat Mecmuası*, sy.43.
- Görgün, Hatice (2022). "Pakistan ve Türkiye İlişkilerinin Gelişiminde Hindistan Hilafet Hareketinin Etkileri". *Doğu Araştırmaları*, C. 2, sy. 26.
- İşsever, Muhsin Ramazan (2024). "Hindistan'dan Doğu ve Batı Pakistan'a Göç Eden Biharlı Göçmenlerin Yaşadığı Zorlukların Urdu Edebiyatına Yansımaları", *Göç, Kültür ve Tarih*, Editör: Zeynel Ünlü, Emrullah Akcan, Emrah Berkant Patoğlu, Çanakkale: Paradigma Akademi
- İşsever, Muhsin Ramazan (2024). *Doğu ve Batı Pakistan'ın Ayrılışının Urdu Edebiyatına Yansımaları*. İstanbul: Ravza Akademi
- Jalal, Ayşe (2017). *Bölünmenin Acısı (Hindistan-Pakistan Ayrılığı Ekseninde Manto'nun Hayatı ve Eserleri* çev: Burak Demiryakan. İstanbul: Zoom Kitap.
- Manto, Saadat Hasan (2024). *Toba Tek Singh, Öyküler* (çev: Arzu Çiftsüren). İstanbul: Metis Yayınları.
- Özcan, Asuman Belen (2012). *Doğu Kültüründe Anlatı Geleneği: Urdu Nesri*. Ankara: HDY Yayınları.
- Soydan, Celal (2018). *Göç Öyküleri*, Ankara: Hece Yayınları.
- Şahbaz, Davut ve Büyükbahçeci, Esra (2023). "Saadat Hasan Manto'nun "Sahay" ve Khushwant Singh'in "Pakistan Treni" Adlı Eserlerinde Bölünmenin Acıları", *Türkiye'de Pakistan Çalışmaları*, Yayına Hazırlayanlar: A. Merthan Dünder, Davut Şahbaz. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.